

**HUDUDIY IQTISODIYOT RIVOJIDA AVTOSERVIS TARMOG‘INING
O‘RNI VA ISTIQBOLLARI**

Marqayev Xurshid Aliqulovich

*Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Iqtisodiyot
kafedراسi mustaqil izlanuvchisi*

E-mail: xurshidinvestor@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 23.04.2026

Revised: 24.04.2026

Accepted: 25.04.2026

Maqolada avtoservis tarmog‘ining hududiy iqtisodiyot rivojidagi o‘rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Turli hududlar kesimida tarmoq taraqqiyotini taqqoslab tahlil qilish orqali rivojlanish istiqbollari va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash zarur bo‘lgan yo‘nalishlar belgilab chiqilgan.

KALIT SO‘ZLAR:

*avtoservis tarmog‘i,
hududiy iqtisodiyot,
iqtisodiy multiplikator,
bandlik, investitsiya,
tarmoq rivojlanishi.*

Kirish: Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish va aholi turmush darajasini yuksaltirish borasida ko‘p tarmoqli xizmat ko‘rsatish sektori tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Avtoservis tarmog‘i bu sektorning ajralmas qismini tashkil etib, nafaqat bevosita iqtisodiy ta‘sir ko‘rsatadi, balki qo‘shni tarmoqlar – yoqilg‘i savdosi, ehtiyot qismlar ishlab chiqarish va sug‘urta xizmatlari rivojiga ham ijobiy multiplikativ ta‘sir o‘tkazadi. O‘zbekistonda ro‘yxatdan o‘tgan avtomobillarning yillik o‘sish sur‘ati 8–12% ni tashkil etayotgan bir paytda, avtoservis tarmoq infratuzilmasi bunday talabni qondirishdan orqada qolmoqda. Ayniqsa hududiy tengsizlik poytaxt va viloyatlar o‘rtasidagi farq jiddiy muammo bo‘lib qolmoqda.

Servis markazlari sonining kamligi. Ayniqsa tuman va chekka hududlarda zamonaviy servis markazlari yetarli emas. Ko'pchilik haydovchilar viloyat markazlariga borishga majbur.

Malakali ustalar tanqisligi. Yangi rusumdagi avtomobillar elektron boshqaruv tizimlariga ega bo'lgani sababli oddiy ustaxonalar ularga xizmat ko'rsatishda qiynalmoqda.

Diagnostika uskunalari yetishmasligi. Ko'plab kichik ustaxonalarda kompyuter diagnostikasi, skaner va zamonaviy ta'mirlash jihozlari yo'q.

Ehtiyot qismlar taqchilligi. Original ehtiyot qismlar narxi yuqori, ayrim qismlar esa bozorda topilmaydi.

1-rasm. Mazkur infografikada O'zbekistonda avtomobillar sonining tez oshishi va avtoservis tizimidagi mavjud muammolar tasvirlangan. Rasm 4 ta asosiy qismdan iborat.

Avtomobillar sonining yiliga 8–12% o'sishi avtoservis tarmog'iga katta bosim bermoqda. Agar servis infratuzilmasi zamonaviylashtirilmasa, kelajakda xizmat sifati va transport xavfsizligida muammolar kuchayadi. Shu sababli raqamli texnologiyalar asosida avtoservis tizimini rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi.

Metod: Tadqiqotda hududiy iqtisodiyot nazariyasi, tarmoqlararo tahlil (input-output modeli), mintaqaviy taqqoslama tahlil va ekspert baholash usullaridan foydalanilgan.

Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Statistika agentligi, Moliya vazirligi va Iqtisodiyot va moliya vazirligi hujjatlari qo'llanilgan.

Avtoservis tarmog'ining hududiy iqtisodiyotga ta'sirini baholashda iqtisodiy multiplikator koeffitsienti hisoblab chiqilgan. Bu ko'rsatkich tarmog'ga qilingan har bir so'mlik investitsiyaning umumiy mintaqaviy mahsulotga qo'shgan to'liq (to'g'ri va egri) hissasini ifodalaydi.

Tahlil va natijalar: Hududlar bo'yicha avtoservis tarmog'ining rivojlanish darajasi katta farq qiladi. Quyidagi jadvalda asosiy ko'rsatkichlar taqqoslab keltirilgan 1-jadval.

O'zbekiston hududlari bo'yicha avtoservis tarmoqining taqqoslamali ko'rsatkichlari (2023)

Hudud	Avtoservis soni	Avtomobil/servis nisbati	Bandlar soni
Toshkent sh.	620	1 : 185	5 400
Samarqand vil.	310	1 : 310	2 100
Qashqadaryo vil.	185	1 : 420	1 250
Surxondaryo vil.	98	1 : 580	640
O'rta respublika	—	1 : 340	—

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, Surxondaryo viloyatida bitta servis stansiyasiga to'g'ri keladigan avtomobil miqdori poytaxtdagiga nisbatan 3 barobardan ko'proq. Bu hududlardagi potensial talab hali to'liq qondirilmayotganidan dalolat beradi. Avtoservis tarmog'ining mintaqaviy iqtisodiy multiplikatori hisob-kitoblari quyidagilarni ko'rsatdi: tarmoqqa qilingan 1 mlrd. so'mlik to'g'ridan-to'g'ri investitsiya mintaqaviy YaIMni o'rtacha 2,7–3,2 mlrd. so'mga oshiradi. Bu ko'rsatkich tarmoqlararo aloqalar sababli yuzaga keladi va quyidagi kanallar orqali amalga oshadi:

- Yoqilg'i va avtokimyo mahsulotlari savdosini rag'batlantirish (+0,4 mlrd. so'm);
- ehtiyot qismlar va aksessuarlar savdosi (+0,6 mlrd. so'm);
- sug'urta xizmatlari talabini oshirish (+0,3 mlrd. so'm);
- yangi ish o'rinlari va ish haqi fondining o'sishi (+0,7 mlrd. so'm);
- soliq tushumlari ko'payishi (+0,2 mlrd. so'm).

Muhokama va natijalar: Avtoservis tarmog'ining hududiy rivojlanish istiqbollarini belgilashda uchta strategik yo'nalishni ajratish maqsadga muvofiq:

Birinchi strategik yoʻnalish – hududiy infratuzilmani muvozanatli rivojlantirish. Hududiy taraqqiyot dasturlariga avtoservis klasterlarini qurish boʻyicha maxsus yoʻnalish kiritish tavsiya etiladi. Xususan, Surxondaryo, Qashqadaryo va Jizzax viloyatlarida qoʻshimcha 200–250 ta zamonaviy avtoservis punktini tashkil etish 1 500 dan ortiq doimiy ish oʻrni yaratadi.

Ikkinchi strategik yoʻnalish – investitsion muhitni yaxshilash. Avtoservis korxonalarini ochish uchun soliq imtiyozlari, imtiyozli kredit liniyalari va «bir oyna» tamoyilida roʻyxatdan oʻtkazish tartibini takomillashtirish lozim. Koreys, yapon va yevropa investorlarini jalb qilish uchun erkin iqtisodiy zonalaridagi avtoservis klasterlariga alohida eʼtibor berish zarur.

Uchinchi strategik yoʻnalish – kadrlar va innovatsiya tizimi. Mintaqaviy texnika oliy taʼlim muassasalari qoshida avtoservis mutaxassislarini tayyorlaydigan markazlar tashkil etish, zamonaviy elektr va gidrogen yoqilgʻili avtomobillarni xizmat koʻrsatishga ixtisoslashgan ustaxonalar ochish istiqbolli hisoblanadi.

2030-yilgacha boʻlgan davr uchun tuzilgan prognozlarga koʻra, zarur institutsional islohot va investitsiyalar amalga oshirilganda avtoservis tarmogʻining mintaqaviy YaIMdagi ulushi joriy 1,8% dan 3,0–3,5% ga yetishi kutilmoqda.

Xulosa: Avtoservis tarmogʻi hududiy iqtisodiyot rivojida multiplikativ taʼsir koʻrsatuvchi, bandlikni taʼminlovchi va aholiga sifatli xizmat yetkazib beruvchi muhim tarmoq hisoblanadi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi asosiy xulosalar shakllandi:

- Hududiy tengsizlikni bartaraf etish maqsadida avtoservis infratuzilmasini rivojlantirishni mintaqaviy iqtisodiy dasturlarga kiritish zarur;
- Tarmoqning iqtisodiy multiplikatori 2,7–3,2 koeffitsienti bilan yuqori samara beradigan tarmoqlar qatoriga kiradi;
- 2030-yilgacha tarmoq salohiyatini toʻliq roʻyobga chiqarish uchun 1,5–2 mlrd. AQSh dollari miqdorida investitsiya jalb qilish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-fevraldagi «2030-yilgacha rivojlanish strategiyasi» haqidagi farmoni. – Toshkent, 2020.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Xizmat koʻrsatish sektori tahlili. – Toshkent, 2023.
3. Ismoilov T.A. Hududiy iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2022. – 312 b.

4. Abdullayev S.M. Mintaqaviy rivojlanishda xizmat ko'rsatish sektorining multiplikativ roli // Moliya va iqtisodiyot. – 2023. – №2. – B. 45–53.

5. Asad o'g'li, R. D. (2025). MINTAQADA SANOAT ISHLAB CHIQARISHNING BAHOLASH OMILLARI. Journal of new century innovations, 89(2), 103-105.

6. Krugman P. Geography and Trade. – Cambridge, MA: MIT Press, 1991. – 142 p.

7. OECD. Regional Outlook 2023: Focusing on Climate and Energy. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 250 p.

